

„Patriotyczne wychowanie” – rola szkoły w kształtowaniu postaw patriotycznych, na przykładzie konkursów historyczno-literackich realizowanych w ZSEG w Tarnowie

Szkic z dziejów szkoły

Historia powstania szkoły sięga początków XX wieku, gdyż Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych w Tarnowie jest kontynuatorem Krajowej Szkoły Kupieckiej, która została utworzona w Tarnowie w 1911 roku. Jednak tradycje funkcjonowania tego typu szkoły handlowej sięgają II połowy XIX wieku, kiedy rozwój przemysłu i kolejnictwa zwiększył zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników handlowych. Wówczas radni miasta Tarnowa rozpoczęli starania o utworzenie w mieście szkoły kupieckiej. Decyzją Wydziału Krajowego we Lwowie 1 grudnia 1911 roku powołana została w Tarnowie Krajowa Szkoła Kupiecka. Duże zasługi na polu utworzenia takiej szkoły w Tarnowie należy przypisać ówczesnemu burmistrzowi Tarnowa Tadeuszowi Tertilowi¹. Dnia 6 grudnia 1911 roku w Krajowej Szkole Kupieckiej w Tarnowie rozpoczęła się nauka. Notatkę na ten temat odnajdujemy w tarnowskim tygodniku *Pogoń* z dnia 10 grudnia 1911 roku:

Cicho, bez żadnej uroczystości, której urządzenie z powodu spóźnionej pory i braku odpowiedniego lokalu odłożono na początek przyszłego roku szkolnego, zaczęła się dnia 6 grudnia br. nauka w Krajowej Szkole Kupieckiej. Obecnie Szkoła ta obejmuje klasę przygotowawczą – z dniem 1 września następnego roku zostanie otwarta klasa pierwsza, a w 1913 roku klasa druga dwuklasowej szkoły handlowej męskiej. Jeszcze w bieżącym roku szkolnym, bo z początkiem stycznia, przystąpi

¹ *Jubileusz 85-lecia szkoły: tradycje i dzień dzisiejszy Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie*, oprac. A. Zima, J. Feret i in., Tarnów 1996, s. 6-8.

dyrekcja do otwarcia przy Krajowej Szkole Kupieckiej Szkoły Handlowej Uzupełniającej, gdzie praktykanci handlowi będą mieli sposobność w ciągu trzechletniej nauki (3 razy w tygodniu po dwie godziny) uzupełnić swe dotychczasowe wiadomości, jak i nabyć nowych, potrzebnych każdemu kupcowi².

Kierowaniem powstałej szkoły został mianowany dr E. Zarzycki, dotychczasowy profesor krakowskiej Akademii Handlowej. Początkowo nauka odbywała się w różnych budynkach prywatnych. W 1917 roku następuje zakupienie budynku przy ulicy Piłsudskiego 19 i poprawa warunków lokalowych szkoły. W roku szkolnym 1914/1915 wskutek działań wojennych nastąpiła w nauce roczna przerwa. Ale już w roku następnym Krajowa Szkoła Kupiecka w Tarnowie wznowiła działalność. W roku 1919/1920, już w niepodległej Polsce, Krajowa Szkoła Kupiecka przekształcona została w Krajową Szkołę Handlową. Powstająca po wiekowej niewoli państwowość polska i organizujące się po zniszczeniach wojennych życie gospodarcze potrzebowało fachowców. W latach dwudziestych i trzydziestych szkoła przeszła kolejne reorganizacje. Od 1925 roku przyjęła nazwę: „Państwowa 3-letnia Koedukacyjna Szkoła Handlowa w Tarnowie”³.

Kolejną zmianę w tarnowskim szkolnictwie handlowym spowodowało zarządzenie Ministra WR i OP z dnia 24 lipca 1935 roku o otwarciu Państwowego Koedukacyjnego Gimnazjum Kupieckiego, na bazie dotychczasowej Szkoły Handlowej. W tym samym roku, zarządzeniem Ministra WR i OP z dnia 4 października, nadano szkole imię Józefa Piłsudskiego. Nauka w gimnazjum trwała 4 lata. Celem nauczania było wykształcenie i wychowanie młodzieży na rzetelnych i sumiennych pracowników, twórczych obywateli Rzeczypospolitej, którzy obok praktycznego przygotowania zawodowego, będą posiadali odpowiedni zasób wiadomości teoretyczno-zawodowych i ogólnych. Dnia 12 czerwca 1937 roku Minister WR i OP wydał zarządzenie powołujące w Tarnowie Państwowe Koedukacyjne Liceum Handlowe. Nauka w Liceum trwała dwa lata. Rozpoczęło ono działalność w roku szkolnym 1937/1938. Absolwenci Liceum Handlowego mieli prawo wstępu na wyższe uczelnie. Pierwsi wychowankowie Liceum Handlowego w Tarnowie złożyli egzamin dojrzałości w czerwcu 1939 roku⁴.

Okupacja hitlerowska postawiła przed szkołą szczególne zadania. Okupant prześladował ludność polską, niebezpieczeństwo dostrzegał w inteligencji. Represje dotknęły również nauczycieli i uczniów szkoły handlowej. Szkoła handlo-

² *Jubileusz 90-lecia szkoły: tradycje i dzień dzisiejszy Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie*, oprac. A. Gąsior i in., Tarnów 2001, s. 8.

³ *Jubileusz 85-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 8.

⁴ Tamże, s. 9.

wa w Tarnowie, po przerwie na początku wojny, otrzymała od władz okupacyjnych zezwolenie na działalność jako „Handels-und Handelsfachschule”. Nauka w szkole rozpoczęła się w marcu 1940 roku. Dyrektorem został Franciszek Podobiński, który pełnił tę funkcję do 31 sierpnia 1944 roku, kiedy to szkoła po raz kolejny zawiesiła swoją działalność. Językiem wykładowym był język polski, ale przedmiotu o tej nazwie nie wykładano. Poza nauczaniem jawnym w szkole, pod pozorem nauki przedmiotów zawodowych nauczano: języka polskiego, literatury polskiej i historii ojczystej – przedmiotów, które były zakazane. Mimo trudnych warunków lokalowych i braku własnego budynku, rozproszenia sal lekcyjnych po licznych punktach miasta, działalność Szkoły w latach 1940-1944 była systematyczna. Ogromna ofiarność nauczycieli pozwoliła na prowadzenie zajęć z dużą ilością młodzieży. Do żadnej z tarnowskich szkół nie uczęszczało w okresie okupacji tak wielu uczniów. Samych absolwentów było 896. Łącznie w latach 1940-1944 pobierało naukę w szkole 2575 uczniów⁵.

W roku 1945 już w kilkanaście dni po wyzwoleniu Tarnowa spod okupacji hitlerowskiej, związane ze szkołą grono pedagogiczne, pod kierunkiem dyrektora Tadeusza Furgo, podejmuje na nowo trud organizacji szkoły handlowej w Tarnowie. Szkoła powróciła w lutym 1945 roku do starej nazwy Państwowe Gimnazjum i Liceum Handlowe. Budynek, przysposobiony przez okupanta na szpital, nauczyciele wspólnie z młodzieżą w krótkim czasie przygotowali do prowadzenia zajęć szkolnych. Kierownictwo szkoły objął Tadeusz Furgo. Podstawę prawną działalności szkoły stanowiła nadal ustawa o ustroju szkolnym z 11 marca 1932 roku. Kolejna zmiana w organizacji szkoły to przekształcenie gimnazjum w liceum pierwszego stopnia, a dotychczasowego liceum w liceum drugiego stopnia. Szkoły Handlowe w Tarnowie otrzymały nazwy: – liceum I stopnia: Państwowe Liceum Administracyjno-Handlowe, – liceum II stopnia: Państwowe Liceum Administracyjno-Gospodarcze⁶.

Z początkiem roku szkolnego 1951/1952 część klas o specjalnościach w zakresie „finanse” została wydzielona i przeszła do dotychczasowej filii Liceum Handlowego przy ulicy Bema. (W dalszej części pracy zostanie omówione powstanie i działalność Liceum Finansowego przy ulicy Bema). Przy ulicy Piłsudskiego pozostały klasy o specjalnościach w zakresie handlu. Szkoła otrzymała nazwę Technikum Handlowe. We wrześniu 1956 roku zlikwidowano CUSZ i Technikum Handlowe w Tarnowie zostało przekazane z dniem 12 lutego 1957 roku, a internat szkoły 14 lutego 1957 roku Ministerstwu Oświaty. Jednocześnie wydłużony został cykl kształcenia do 5 lat. Po roku 1956 w Technikum Handlowym w Tarnowie kształcono uczniów w następujących specjalnościach:

⁵ *Jubileusz 90-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 15.

⁶ *Jubileusz 85-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 10.

- 1) od 1956 do 1970 – handel,
- 2) od 1959 do 1970 – ogólnoekonomiczny⁷.

Po raz ostatni przyjęto do klas pierwszych technikum uczniów w roku szkolnym 1965/1966. W następnym roku, tj. 1966/1967 przyjmowano już kandydatów do Liceum Ekonomicznego. Formalnie Technikum Handlowe przestało istnieć w 1968 roku, kiedy to szkoła została przekształcona w Liceum Ekonomiczne Nr 1⁸.

W związku z zarządzeniem Ministerstwa Oświaty i Wychowania w sprawie tworzenia nowych szkolnych zakładów zbiorczych, decyzją Kuratora Oświaty i Wychowania w Tarnowie z dnia 24 kwietnia 1976 roku nastąpiło przekształcenie i połączenie w jeden zbiorczy zakład Zespołu Szkół Gospodarczo-Technicznych i Zespołu Szkół Ekonomicznych w Tarnowie. Podstawę prawną tego przedsięwzięcia stanowił art. 38 Ustawy z dnia 15 lipca 1961 roku o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz.U. Nr 32, poz. 160) oraz pisma Ministerstwa Oświaty i Wychowania z dnia 24 lutego 1976 r.

W Zarządzeniu Nr 3 Kuratorium Oświaty i Wychowania w Tarnowie z dnia 6 lipca 1976 roku, podpisanym przez Kuratora tarnowskiego mgra inż. Franciszka Szczutowskiego podjęte zostały decyzje w sprawie uprofilowania szkół: likwiduje się z dniem 31 sierpnia 1976 roku Zespół Szkół Ekonomicznych w Tarnowie przy ulicy Janka Krasickiego 19 i Zespół Szkół Gospodarczo-Technicznych w Tarnowie przy ulicy Bema 11 jako samodzielne jednostki gospodarcze. Powołuje się z dniem 1 września 1976 roku Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Janka Krasickiego w skład którego wchodzi:

1. Wszystkie szkoły byłego Zespołu Szkół Ekonomicznych w Tarnowie,
2. Z zespołu Szkół Gospodarczo-Technicznych w Tarnowie:
 - Technikum Gastronomiczne,
 - Liceum Zawodowe,
 - Zasadnicza Szkoła Gastronomiczna,
 - Zasadnicza Szkoła Przemysłu Spożywczego,
 - Zasadnicza Szkoła Doksztalająca – zawody spożywcze,
 - Średnie Studium Zawodowe – kierunki spożywcze.

Tak więc w 1976 roku nastąpiło połączenie szkół: Zespołu Szkół Ekonomicznych z ul. Janka Krasickiego 19 z Zespołem Szkół Gospodarczo-Technicznych przy ul. Bema 9/11. Na plenarnym posiedzeniu w dniach 26-27 sierpnia 1976 r. dyrektor mgr Władysław Braty poinformował Radę Pedagogiczną, że szkoła otrzymała nazwę: Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych w Tarnowie⁹.

⁷ *Jubileusz 85-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 11.

⁸ *Jubileusz 90-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 17.

⁹ *Jubileusz 85-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 23-25.

Lata osiemdziesiąte to okres wielu zmian społecznych i politycznych w kraju: powstanie NSZZ „Solidarność”, a potem wybuch stanu wojennego i bardzo trudny, mroczny okres historii Polski. Wydarzenia te wpłynęły również na historię szkoły. Nastąpiły zmiany w strukturze i statutach organizacji młodzieżowych. Po latach pojawiły się symbole religijne w klasach i powróciła do szkół nauka religii. Na wniosek nauczycieli zrzeszonych w NSZZ „Solidarność” Rada Pedagogiczna wystąpiła także do władz oświatowych z wnioskiem o powrót do pierwszego patrona Szkoły Józefa Piłsudskiego w miejsce dotychczasowego – Janka Krasickiego¹⁰.

Wychowanie patriotyczne i patron w edukacji szkolnej

Efektom edukacji szkolnej na każdym jej etapie, prócz celów związanych z samym podnoszeniem wiedzy, powinno być budowanie w młodym człowieku tożsamości narodowej i postaw obywatelskich. Zwłaszcza w wychowaniu polonistycznym i historycznym uczeń, w kontakcie z dziełami kultury, literatury i pomnikami historii kształtuje hierarchię wartości, gust estetyczny i postawę patriotyczną.

Burzliwe i skomplikowane dzieje naszego narodu spowodowały, że w tradycji polskiej szkoły utrwalił się swoisty model historycznoliteracki, w którym w nauczaniu języka polskiego często nawiązuje się do ważnych momentów historii Polski, zwłaszcza tych zapisanych w dziełach literatury pięknej i innych tekstach kultury. Jednak słów o „ojczyźnie” i „patriotyzmie” nie należy nadużywać w szkole, by nie stały się „tanie” i nazbyt powszechne. W tym zakresie warto podawać uczniom do refleksji głosy innych, zwłaszcza poetów, pisarzy i bohaterów historycznych. Wydaje się bowiem, że z lekcji historii i literatury młody człowiek powinien wynieść możliwość i motywację do wypowiedzania się na temat swojej relacji z ojczyzną i zainteresowania się jej problemami, jak również gotowość do działania na rzecz jej dobra i całej wspólnoty.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że przeprowadzone badania socjologiczne wykazały, iż wspomniane wyżej cele edukacyjne, dotyczące kształtowania postaw patriotycznych, wysoko ocenia opinia publiczna. Dorośli Polacy uważają, że polskie szkoły zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy i uczą ich patriotyzmu i miłości do ojczyzny (62% badanych)¹¹.

¹⁰ *Jubileusz 90-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 35-36.

¹¹ A. Kania, *„Polak młody” na lekcjach języka polskiego: edukacja polonistyczna a kształtowanie poczucia tożsamości narodowej*, Kraków 2015, s. 63.

Czasy, w których żyjemy, nowe konteksty historyczne i geopolityczne, zwłaszcza wstąpienie Polski do Unii Europejskiej i do NATO wywołują dyskusje na temat nowego znaczenia słowa „patriotyzm” (nowoczesny patriotyzm). O znaczeniu wychowania patriotycznego w rodzinach, szkołach, środowiskach wychowawczych w czasach współczesnych często wypowiadał się papież Jan Paweł II. Szczególną rolę w tym kontekście przypisywał znaczeniu słowa „ojczyzna”: „ojczyzna to dziedzictwo, a równocześnie wynikający z tego dziedzictwa stan posiadania – w tym również ziemi, terytorium, ale jeszcze bardziej wartości i treści duchowych, jakie składają się na kulturę danego narodu”¹². Definiując patriotyzm, papież podkreślał, iż oznacza on umiłowanie tego, co ojczyste: umiłowanie historii, tradycji, języka czy ojczystego krajobrazu. Patriotyzm to według niego to miłość ojczyzny, która obejmuje także dzieła rodaków i owoce ich geniuszu¹³.

O aspektach bycia patriotą w aktualnych czasach pisał również Stanisław Sorys, według którego patriotyzm „oznacza przede wszystkim przyjęcie postawy prospołecznej, przejawiającej się pozytywnym działaniem i pracą na rzecz swojej lokalnej ojczyzny (...) poprzez uczestnictwo w wyborach i referendach, świadomością postawą obywatelską również w kwestiach gospodarczych czy społecznych oraz to, co najistotniejsze – ochroną własnego dziedzictwa kulturowego”¹⁴.

Każdy z nas szuka dla siebie mistrza, którego chciałby w życiu naśladować. Poszukujemy osób, które swoim życiem pokażą nam, że możliwe jest osiągnięcie zamierzonych celów, pomimo że mogą się one wydawać trudne czy wręcz nierealne. Takie przykłady tym bardziej są potrzebne ludziom młodym, wchodzącym w dorosłe życie.

O roli autorytetów w życiu człowieka pisał w jednym ze swoich esejów Michał Nawrocki. Rozważał tę kwestię na przykładzie swojego osobistego kontaktu z ks. prof. Józefem Tischnerem, który, jak wynika z tekstu, był niewątpliwie jego autorytetem. Warto przytoczyć słowa Tischnera, które zdaniem prof. Nawrockiego ilustrują jedną z ról, jakie wobec ucznia pełni autorytet-wychowawca:

Każdy z nas miał jakiegoś wychowawcę. Co mu zawdzięcza? Myślę, że nie odbiegnę od prawdy, gdy powiem: przebudzenie. Najpierw szliśmy przez życie nie wiedząc, o co naprawdę w życiu chodzi, jakby w półśnie.

¹² Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość : rozmowy na przełomie tysiącleci*, Kraków 2004, s. 66.

¹³ Tamże, s. 72.

¹⁴ S. Sorys, *Rola szkoły w wychowaniu patriotycznym w czasie globalizacji*, [w:] *Rola nauczyciela w wychowaniu: wczoraj – dziś – jutro*, red. B. D. Niziołek, Tarnów-Łapczyca 2016, s. 161.

Głos wychowawcy wyrwał nas z tego snu. Resztę już trzeba było zrobić samemu¹⁵.

Czas spędzony w szkole to nie tylko okres, w którym młody człowiek zdobywa określoną wiedzę, to także czas, w którym ma nauczyć się dokonywać wyborów, zastanowić się na jakie cele warto w życiu postawić, jakimi zasadami warto się kierować. Młody człowiek potrzebuje przykładów, wzorów. Słowa uczą, przykłady pociągają. Niewiele dziś mamy znaczących postaci, które zachowały status bohatera narodowego. Niewątpliwie jedną z nich jest Józef Piłsudski. Dla wielu pokoleń młodych Polaków jest uosobieniem walki o niepodległość państwa. Niepodległość jest wartością, która nie jest dana raz na zawsze. Wymaga ciągłej troski i pielęgnowania.

Wzór osobowy – postać patrona – to „ktoś żywy”. Jest on „dany nie tylko jako przykład, ale jest też zadany” do naśladowania. Wychowanie jest niemożliwe bez żywych autorytetów. Autorytet jest „wpisany” w postać patrona szkoła¹⁶.

Patron pełni kilka funkcji:

- jest „znakiem wskazującym” na istnienie jakichś wartości, które sam osobowo wcielił w życie,
- jest „znakiem przypominającym” ideały, dla których warto żyć, pracować i działać,
- pełni funkcję „znaku uobecniającego” wartości, bez których niemożliwe jest życie w pełni ludzkie i w pełni chrześcijańskie,
- patron jest osobowym „znakiem zapowiadającym”, wzorem uniwersalnych wartości, które kształtują przyszłość człowieka¹⁷.

Pierwszym patronem Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych w Tarnowie, wybranym jeszcze przed II wojną światową w 1935 roku, był Marszałek Polski – Józef Piłsudski. Uroczystość odsłonięcia jego popiersia odbyła się w osiemnastą rocznicę odzyskania niepodległości oraz w dwudziestą piątą rocznicę istnienia szkoły – 10 listopada 1936 roku. W księdze Honorowej Szkoły z 1936 roku zachował się odpis depechy, jaką dwa dni później wysłano Naczelnemu Wodzowi Edwardowi Rydzowi Śmigłemu z okazji wręczenia buławy marszałkowskiej. Depesza ta pokazuje, jak ważne dla szkoły było wychowanie uczniów w duchu patriotycznym:

¹⁵ J. Tischner, *Etyka solidarności*, Kraków 1981, s. 75. Cyt. za: M. Nawrocki, *Autorytet – wartość – człowieczeństwo*, „Tarnowskie Colloquia Naukowe” nr 2 (1/2017), s. 254.

¹⁶ A. Drożdż, *Wychowanie patriotyczne poprzez postaci patronów szkół*, [w:] *Patron szkoły – promieniowanie wartości*, red. A. Buchała, D. Cizek., M. Czosnyka, M. Iwaniec, K. Przybyło, U. Zych, Tarnów 2009, s. 35.

¹⁷ Tamże, s. 37-39.

Gratulując serdecznie marszałkowskiej buławy, oddajemy się kornie do dyspozycji w pracy państwowej i społecznej

Gimnazjum Kupieckie im. J. Piłsudskiego
Młodzież Rodzice Nauczyciele Dyrektor¹⁸

Józef Piłsudski przestał być patronem szkoły zaraz po zakończeniu II wojny światowej, mimo że formalnie takiej decyzji nigdy nie podjęto. Oficjalnie nadanie nowego patrona nastąpiło dopiero w 1970 r. i było efektem, co oczywiste, propagandy politycznej okresu komunistycznego. Patronem ówczesnego Liceum Ekonomicznego, którego dyrektorem był wtedy mgr Jan Kwapniewski, został Janek Krasicki, postać kontrowersyjna, z rodowodem komunistycznym. Jest rzeczą dziwną, że nadano szkole nowego patrona, nie odwołując jej poprzedniego, to jest Józefa Piłsudskiego¹⁹.

Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych były działania związane z przywróceniem szkole jej pierwszego patrona z 1935 roku. W 1990 roku Rada Pedagogiczna podjęła uchwałę, zaakceptowaną przez władze, w wyniku której Janek Krasicki przestał być patronem szkoły. Uroczystość odbyła się 9 listopada 1996 roku i związana była z wręczeniem sztandaru szkoły ufundowanego przez Komitet Rodzicielski. Uroczystość rozpoczęła się Mszą św. w Bazylice Katedralnej, którą odprawili księża uczący religii w ZSEG, pod przewodnictwem ks. biskupa Władysława Bobowskiego. W czasie Mszy Św. poświęcony został sztandar szkoły. Dalsza część uroczystości odbyła się w Tarnowskim Teatrze im Ludwika Solskiego. Prezydent miasta Tarnowa mgr Roman Ciepiera dokonał uroczystego nadania szkole imienia Józefa Piłsudskiego i sztandaru. Sztandar to bardzo niezwykły, piękny i mocno zakorzeniony w historii narodu lub danej społeczności symbol. Jego wymowa i przekaz, jaki ze sobą niesie, bardzo mocno wiąże się z patriotyzmem. Warto przytoczyć tutaj słowa, jakie wypowiedział polski oficer, przekazując sztandar w innej szkole: „Sztandar to rzecz święta. Jego miejsce jest gdzieś pomiędzy hymnem narodowym, a przysięgą wojskową. Sztandar to wszystko co najświętsze oddaliśmy ojczyźnie”²⁰.

Otrzymany od władz miasta sztandar przedstawiciele rodziców przekazali na ręce dyrektora szkoły mgra Jerzego Fereta, który wręczył go uczniom, mówiąc:

¹⁸ *Jubileusz 90-lecia szkoły...*, dz. cyt., s. 12.

¹⁹ Tamże, s. 19-20.

²⁰ Słowa te wypowiedział płk dr Jerzy Pertkiewicz podczas wręczania sztandarów dla XVI LO w Tarnowie w 2013 r. Cyt. za: *Jak mądrze kochać Ojczyznę, jak dziś rozumieć patriotyzm*, red. J. Parys, P. Juško, Tarnów 2014, s. 10.

„Przekazuje Wam ten sztandar, strzeżcie go i szanujcie. Okażcie się godnymi idei, której służył Wasz Patron”. Następnie delegacje klas wystąpiły do uroczystego ślubowania i oddania hołdu sztandarowi, który przypominać im będzie, jak ważnymi wartościami są: Bóg, Honor, Ojczyzna²¹.

Kontynuacją uroczystości był montaż poetycko-muzyczny pt. *Będziemy szli* przygotowany przez mgr Zdzisławę Wicką, mgr Krystynę Gawdzińską i mgr Annę Pojedyniec, który nawiązywał do wydarzeń związanych z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w latach: 1918, 1945 i 1989 oraz o konieczności jej obrony. W programie przedstawiono sylwetkę patrona Józefa Piłsudskiego oraz zobowiązania, jakie dla wszystkich uczniów i nauczycieli z tym się wiąże. Program zaprezentowany przez młodzież był niezapomnianą lekcją historii i wychowania.

Ten historyczny dzień nadania imienia szkole w kolejnych latach utrwali się w piękną tradycję i będzie obchodzony jako Święto Szkoły i Patrona.

Funkcja wychowawcza i patriotyczna konkursów historyczno-literackich w ZSEG w Tarnowie

Myśli i dokonania strategiczne Marszałka Józefa Piłsudskiego są wielkim ponadczasowym dziedzictwem narodu polskiego, które dla współczesnych pokoleń Polaków powinny być podstawowym źródłem wiedzy i sztuki strategii planowania rozwoju kraju. Józef Piłsudski dawał osobisty przykład jak służyć państwu, jak wybierać rzeczy ważne i gdzie kierować główny wysiłek w pracy państwowo-twórczej. Dorobek myśli państwowej Marszałka jest obecny w księgach, do których zagląda się przeważnie przy okazji pamięci rocznicowych. Przytaczane są te zasady, które potwierdzają uzyskane efekty. Jednak ważne są też te myśli, które złożyły się na mechanizm działania, a ściślej mówiąc, te które stanowiły podstawę do formułowania kierunków działania i które opisywały zasadnicze trudności jakie należy uwzględnić i pokonać na drodze uzyskiwania oczekiwanych rezultatów. Piłsudski kierował się prawdami, ideami, które jego zdaniem najlepiej służyły sprawie Polski, ponieważ oparte były na prawdach historycznych.

Nie będzie chyba nadużyciem stwierdzenie, że każdy człowiek rodzi się z jakimś talentem, a czasem kilkoma. Wykrywanie tych zdolności w młodym człowieku jest bardzo ważnym zadaniem szkoły – nauczycieli i wychowawców. Każdemu rodzajowi działalności ludzkiej odpowiada rodzaj zdolności. Często jednak nawet wysokie uzdolnienia nie wystarczają do osiągnięcia sukcesu na miarę własnego talentu, jeżeli nie jest on wsparty rzetelną pracą i pomocą ze strony

²¹ Tamże, s. 43.

nauczyciela. Toteż wdrażanie uczniów do systematycznej pracy nad własnym rozwojem stanowi szczególnie ważną część składową działań pedagogicznych dynamizujących rozwój ich zainteresowań i uzdolnień. W działalności edukacyjnej szkoły między innymi temu celowi służą konkursy literackie, historyczne i inne. Konkursy organizowane są z myślą o wszystkich uczniach, lecz w szczególności o uczniach zdolnych, w celu rozwijania ich zainteresowań, pobudzania do twórczego myślenia i wdrażania do samokształcenia. Ważną funkcją organizowania konkursów jest promowanie uczniów, szkoły i nauczycieli. Udział uczniów w konkursach daje im samym dużo satysfakcji i pozwala na zdobycie nowych doświadczeń, uczy zdrowej rywalizacji, możliwości wykazania się swoją wiedzą i umiejętnościami w wielu dziedzinach.

Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie od 2014 roku organizuje cykl konkursów historyczno-literackich poświęconych Patronowi szkoły. Pierwsze trzy edycje konkursu, który przyjął nazwę *Konkurs Wiedzy o Józefie Piłsudskim*, zorganizował mgr Józef Parys – przez kilka lat nauczyciel historii w ZSEG w Tarnowie. Od roku 2017 kolejne edycje organizowała lub koordynowała mgr Anna Pojedyniec, przy pomocy nauczycieli języka polskiego dr Anny Gąsior, mgr Małgorzaty Skrabacz, mgr Marii Sienickiej i mgr Krystyny Gawdzińskiej.

IV edycja Konkursu, realizowana w roku szkolnym 2017/2018, była wyjątkowa ze względu na uroczyste obchody 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę²². Uczestnikom tej edycji przyświecało motto: „Polacy chcą niepodległości, lecz pragnęliby, aby ta niepodległość kosztowała dwa grosze i dwie krople krwi. A niepodległość jest dobrem nie tylko cennym, ale bardzo kosztownym”²³.

Patronami i jednocześnie sponsorami nagród w poszczególnych cyklach Konkursu byli: Prezydent Miasta Tarnowa, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Panteon Narodowy w Krakowie, Związek Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej, Tarnowska Inicjatywa Oświatowa e-ducaTIO, Wydawnictwo Arcana, Firma HORTAR ora Dyrektor Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie. Patronat medialny nad Konkursem pełnili: Radio RDN Małopolska oraz Gazeta Krakowska, Tarnowska TTV.

W ocenie prac konkursowych pomagali nauczyciele z I i II LO w Tarnowie, a także pracownicy Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie oraz

²² Informacje związane z organizacją czwartej i kolejnych edycji konkursu zaczerpnięto z danych zawartych na stronie szkoły: <http://www.zseg.tarnow.pl/> oraz sprawozdań opracowanych przez mgr Annę Pojedyniec.

²³ <https://historia.org.pl/2016/05/14/z-ust-marszalka-czyli-slawne-cytaty-jozefa-pilsudskiego-cz-1/> [09.01.2021].

Szkoły Muzycznej w Dębicy. Zmagania konkursowe, adresowane do uczniów z terenu miasta Tarnowa, odbywały się na trzech poziomach edukacyjnych:

- szkoły podstawowe – konkurs recytatorski, praca plastyczna,
- szkoły gimnazjalne – konkurs recytatorski, prezentacja multimedialna,
- szkoły ponadgimnazjalne – konkurs recytatorski, praca literacka, test wiedzy o Józefie Piłsudskim.

W ramach konkursu recytatorskiego uczniowie mogli zaprezentować utwór liryczny lub fragment prozy o tematyce historycznej lub niepodległościowej. Polskie teksty o takiej tematyce to jeden z fundamentów wychowania patriotycznego. Przez wieki były symbolem wolności oraz impulsem do walki z wrogiem. Stały się inspiracją dla setek pokoleń żołnierzy i konspiratorów, były obecne podczas walki zbrojnej i na manifestacjach patriotycznych, rozbrzmiewały podczas mszy za Ojczyznę.

W części plastycznej uczestnicy wykonali dowolną techniką plakat, na którym centralną postacią był Józef Piłsudski. Wykonanie prezentacji multimedialnej i napisanie pracy literackiej związane było z biografią Józefa Piłsudskiego lub wydarzeniami i postaciami tego okresu. Sam Marszałek bardzo krytycznie wypowiadał się o swoich biografach:

Takiego Piłsudskiego, jak go przedstawiają moi współcześni, ja nie znam. Nieraz ze zdumieniem czytam, to co o mnie różni ludzie piszą. Są to najczęściej fałszywe i brednie... A ja chciałbym, aby coś z prawdy o mnie przeniknęło do potomności²⁴.

Część z tej prawdy zawarta została w pracach uczniów. Często bardzo osobiście pisali o swoim odczytaniu myśli i działalności Józefa Piłsudskiego, które mogą być inspirujące dla nas także dzisiaj.

Konkurs we wszystkich kategoriach cieszył się dużym zainteresowaniem młodzieży. W konkursowych zmaganiach wzięło udział 130 uczniów ze szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych miasta Tarnowa. Laureaci konkursu otrzymali atrakcyjne nagrody i dyplomy, które odebrali osobiście w trakcie uroczystości podsumowania konkursu – 23 marca 2018 roku. Uroczystość podsumowania konkursu i wręczenia nagród laureatom uświetnił wykład tematyczny wygłoszony przez dr Elizę Krzyńską-Nawrocką z PWSZ w Tarnowie pt. *Patriotyzm – czym się je i jak smakuje?* W atmosferę wspólnego świętowania, laureatów konkursu wprowadziła muzyka z filmu *Miasto 44* w wykonaniu: pani Katarzyny Kołodziej – skrzypce i pani Julii Honkisz – wokal. Na finałowej gali

²⁴ <http://jpilsudski.org/artykuly-historyczne-pilsudski/cytaty-jozefa-pilsudskiego/item/1877-prawda-o-pi%C5%82sudskim> [10.01.2021].

obecni byli laureaci, ich nauczyciele, a także rodzice, którzy raz jeszcze mogli wysłuchać najlepszych wykonawców w kategoriach: recytacja i śpiew, a także podziwiać najciekawsze prezentacje multimedialne. Zwycięzcy odebrali nagrody z rąk dyrektora Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych mgra Jerzego Ferefa, pana Artura Puciłowskiego – dyrektora tarnowskiej Delegatury Kuratorium Oświaty oraz przedstawicieli jednego ze sponsorów: pułkownika rezerwy Alfreda Kabata i porucznika Radosława Gądka ze Związku Oficerów Rezerwy RP.

„Od lat najmłodszych myślałem o służeniu Polsce, marzyłem o wielkości. Ja z tą myślą nie rozstawałem się nigdy – i zawsze myślę, że tak żyć, jak żyłem, warto było. Warto było ten ból i to zmęczenie przezwyciężać tak, jak je przezwyciężałem”²⁵ – to motto kolejnej, piątej edycji konkursu, który był adresowany do uczniów z terenu miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego. Uroczystość podsumowania i wręczenia nagród laureatom tej edycji konkursu, która odbyła się w roku szkolnym 2018/2019, wzbogaciła sesja historyczna poświęcona Józefowi Piłsudskiemu. Sesję uświetniły wykłady dr Elizy Krzyńskiej-Nawrockiej z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie, dra Rafała Opulskiego z Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie oraz pułkownika rezerwy Alfreda Kabaty ze Związku Oficerów Rezerwy RP.

Pani dr E. Krzyńska-Nawrocka przedstawiła wykład *Legenda Piłsudskiego*. Z tej zajmującej opowieści warto zacytować przywołane w niej dwa znamienne zdania autorstwa Piłsudskiego, wypowiedziane przez jej bohatera: „Kto solidaryzuje się ze mną, musi płacić wysiłkiem, męką, trudem, ofiarą z wolności życia. Kiedyś, gdy mnie już nie będzie, będę miał miliony równie zapalczywych i równie nieryzykujących wielbicieli”²⁶. Doktor R. Opulski wygłosił wykład pt. *Wizerunek II RP w propagandzie politycznej PRL*. Pułkownik A. Kabata w swoim wykładzie zaprezentował temat *Rola Związku Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej jako organizacji kombatanckiej w okresie II Rzeczypospolitej*. Sesja naukowa była inspirującą historycznie refleksją o naszej, polskiej rzeczywistości. Podobnie jak poprzednio, na finałowej gali konkursu zebrani uczestnicy mogli wysłuchać najlepszych wykonawców w poszczególnych kategoriach oraz obejrzeć wystawę prac konkursowych.

W trakcie uroczystości zostało podpisane przez Dyrektora Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych porozumienie o współpracy ze Związkiem Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej. Nawiązana współpraca ma służyć przede wszystkim niżej wymienionym celom:

²⁵ <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1392062-Urodziny-Marszalka-Jozefa-Pilsudskiego.html> [10.01.2021].

²⁶ <http://jpilsudski.org/arttykuly-historyczne-pilsudski/cytaty-jozefa-pilsudskiego/item/1865-o-kosciuszcze-i-poparciu> [12.01.2021].

- popularyzowaniu w środowisku szkolnym działań zmierzających do kształtowania świadomości historycznej i patriotyczno-obronnej młodzieży szkolnej,
- wspieraniu wspólnych inicjatyw mających na uwadze wychowanie młodzieży w szacunku do ideałów ojczystej historii,
- podejmowania działań zmierzających do upowszechniania wśród młodzieży szkolnej tradycji oręża polskiego,
- integrowania środowiska żołnierzy rezerwy i młodzieży szkolnej.

Dzięki wsparciu ZORRP szkoła będzie mogła wypełniać przesłanie swojego patrona Marszałka Józefa Piłsudskiego: „Służmy Ojczyźnie, a służba ta jest niczym innym, jak słuchaniem praw, przez Ojczyznę i dla Ojczyzny ustanowionych”²⁷.

W roku szkolnym 2019/2020 odbyła się VI edycja Powiatowego Konkursu Wiedzy o Józefie Piłsudskim, której przyświecało motto „Nazywają mnie romantykiem i budowniczym zamków na lodzie”. Patronat nad konkursem objęli: posłanka na Sejm RP Urszula Augustyn, poseł na Sejm RP Fryderyk Kapinos, Prezydent Miasta Tarnowa, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Panteon Narodowy, Związek Oficerów Rezerwy RP, Dyrektor ZSEG w Tarnowie. Sponsorami nagród byli wymienieni powyżej patroni oraz wydawnictwo ARCANA. Patronat medialny pełniły: Radio RDN Małopolska oraz Gazeta Krakowska. Konkurs we wszystkich kategoriach cieszył się dużym zainteresowaniem młodzieży. W konkursowych zmaganiach wzięło udział 290 uczniów ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych Tarnowa i powiatu tarnowskiego.

Niestety, finał konkursu zbiegł się z wybuchem pandemii COVID-19 i zakończenie konkursu w formie tradycyjnej gali nie było możliwe. Laureaci konkursu odebrali nagrody indywidualnie w szkole.

Pomimo trwania epidemii zorganizowana została kolejna edycja konkursu. Analogicznie do wcześniejszych edycji, również VII odsłona składała się z konkursu literackiego, plastycznego, multimedialnego oraz recytatorskiego i adresowana jest do uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych z miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego. Konkurs, ze względu na bezpieczeństwo miał formę konkursu online, natomiast finał konkursu odbył się w ZSEG w Tarnowie. Niestety sytuacja epidemiczna nie pozwoliła zaprosić wszystkich na uroczystą galę wręczenia nagród laureatom, która odbyła się 15 marca 2021, a przewodniczyła jej nowa Dyrektorka Szkoły – mgr inż. Dorota Bargieł-Kurowska. Na finał konkursu zaproszono tylko laureatów I-III miejsca wraz z opiekunami. Mimo

²⁷ <https://www.impulsoficyna.com.pl/przywrocic-pamiec/33-takiej-polski-chce-jozef-pilsudski.html> [12.10.2021].

to było to bardzo pouczające i ciekawe wydarzenie propagujące postawy patriotyczne. Optymistycznym w tych niesprzyjających okolicznościach jest fakt, że zainteresowanie konkursem wzrasta mimo epidemii, uczniowie z pasją angażują się w ten projekt historyczny, dlatego kolejna odsłona konkursu zapowiada się obiecująco.

Zakończenie

Wychowanie patriotyczne i obywatelskie zawsze odgrywało bardzo ważną rolę w polskim szkolnictwie. Kształtowanie postaw patriotycznych służy identyfikacji narodowej i kulturowej. Przygotowuje młodego człowieka do życia w społeczeństwie. Patriotyzm wyraża się w przywiązaniu do swej Ojczyzny, ziemi rodzinnej, obyczajów oraz kultury narodowej, w szacunku dla ludzi, którzy ją tworzyli. Wychowanie patriotyczne należy powiązać z treściami i zadaniami innych dziedzin wychowania, mając na uwadze harmonijny rozwój różnych sfer osobowości dziecka. Pierwszoplanowym zadaniem wychowania patriotycznego dzieci jest troska o ich szczęście, zdrowie oraz dobre samopoczucie. Kształtowanie patriotyzmu jest doniosłym zadaniem nauczyciela, to on bowiem przygotowuje nowe pokolenie Polaków. Już w grupie najmłodszych dzieci można budzić przywiązanie do ojczyzny oraz swego miasta i kształtować uczucia, z których po latach zrodzić się powinien prawdziwy patriotyzm. Postawę patriotyczną trzeba budować stopniowo, poprzez działalność dydaktyczno wychowawczą, ponieważ nikt nie rodzi się patriotą. Przekazywanie treści patriotycznych jest obowiązkiem każdego nauczyciela bez względu na wiarę i przekonania polityczne. To właśnie w szkole młody człowiek przebywa sporą część swojego życia, od najmłodszych lat. Poznaje nowych kolegów i rówieśników. Razem, wraz z wychowawcą, tworzą swoją własną klasową społeczność. Od najmłodszych lat szkoła uczy pewnych postaw i wzorców patriotycznych. Może to czynić na wiele różnych sposobów. Jednym z nich jest upowszechnianie różnych form pracy wokół patrona szkoły. Ale również konkursy popularyzujące dziedzictwo historyczne i narodowe Polski rozwijają postawy patriotyczne wśród dzieci i młodzieży. Ważne jest, aby młodzież mogła brać udział w konkursach, aby lepiej poznać przeszłość, wyciągnąć wnioski na przyszłość.

Literatura

- Jak mądrze kochać Ojczyznę, jak dziś rozumieć patriotyzm*, red. J. Parys, P. Juśko, Tarnów 2014.
- Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość: rozmowy na przełomie tysiącleci*, Kraków 2004.
- Jubileusz 90-lecia szkoły: tradycje i dzień dzisiejszy Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie*, oprac. A. Gąsior i in., Tarnów 2001.
- Jubileusz 85-lecia szkoły: tradycje i dzień dzisiejszy Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie*, oprac. A. Zima, J. Feret i in., Tarnów 1996.
- A. Kania, „Polak młody” na lekcjach języka polskiego: edukacja polonistyczna a kształtowanie poczucia tożsamości narodowej, Kraków 2015.
- M. Nawrocki, *Autorytet – wartość – człowieczeństwo*, „Tarnowskie Colloquia Naukowe. Nauki Humanistyczne” nr 2 (1/2017), s. 249-256.
- Patron szkoły – promieniowanie wartości: materiały z konferencji KSW Oddział w Tarnowie*, red. A. Buchała, D. Ciszek, M. Czosnyka, M. Iwaniec, K. Przybyło, U. Zych, Tarnów 2009.
- Rola nauczyciela w wychowaniu: wczoraj – dziś – jutro*, red. B. D. Niziołek, Tarnów-Łapczyca 2016.
- Salon niepodległości*, red. A. Gabrys, M. Szewczyk, Warszawa 2008.
- Z dziejów polskiego patriotyzmu: wybór tekstów*, red. J. Kloczowski, Kraków 2007.

Streszczenie

Tematem artykułu jest próba spojrzenia na rolę szkoły w patriotycznym wychowaniu uczniów przez pryzmat szczególnej inicjatywy edukacyjnej, jakim jest konkurs szkolny. Część pracy poświęcono na naszkicowanie historii Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych w Tarnowie, ze szczególnym uwzględnieniem wątków patriotycznych i tożsamościowych w jego dziejach. Zasadniczą część artykułu opisuje organizację i znaczenie szkolnych konkursów historyczno-literackich o zasięgu powiatowym dla kształtowania postaw patriotycznych u uczniów. W szczególności sposób uwypuklona została rola patrona szkoły, tak dla budowania jej tożsamości, jak i w kontekście założonych celów wychowawczych placówki edukacyjnej.

Słowa kluczowe: patron szkoły, szkolny konkurs historyczny, wychowawcza rola szkoły

Summary

The subject of the article is an attempt to look at the role of school in the patriotic upbringing of students through the prism of a special educational initiative, which is a school competition. Part of the work is devoted to outlining the history of the Economic and Gastronomic School Group in Tarnów, with particular emphasis on patriotic and identity motifs in its history. The main part of the article describes the organisation and signifi-

cance of school historical and literary competitions of district range for shaping patriotic attitudes among students. In a particular way the role of the school patron has been emphasized, both for building its identity and in the context of the assumed educational goals of the educational institution.

Keywords: patron of schools, school history competition, educational role of school